

IK BEN ZO WEER TERUG

Eerbetoon aan de 67 omgekomen
verzetsmensen uit het Oldambt

Cees Stolk

Stichting Oorlogsverhalen Nieuwolda

©2025, Cees Stolk

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

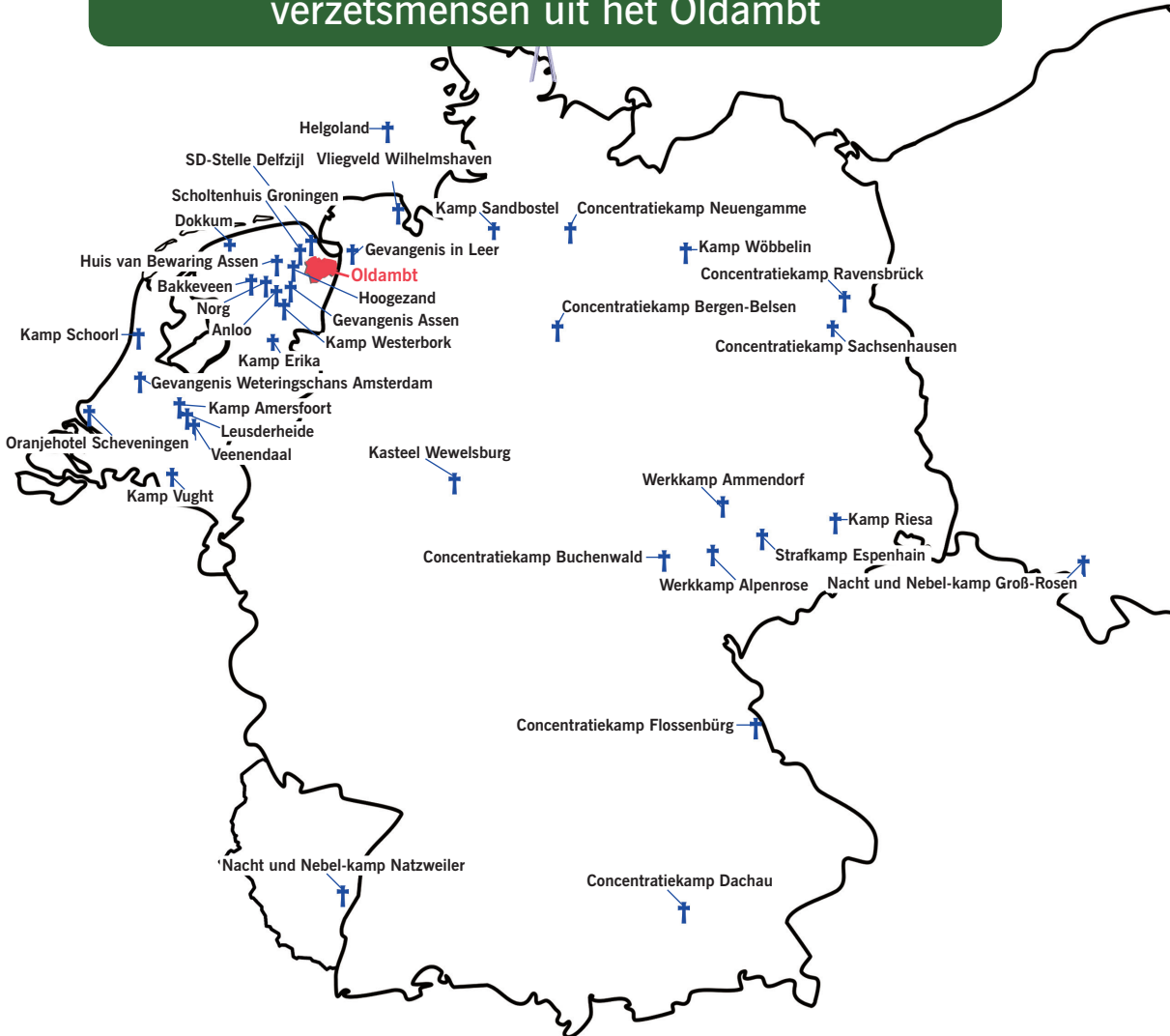
NUR 689
ISBN 978-94-0379-891-2
Eerste druk 2025

Redactie: Marita Weener, www.redactiebureauamaritaweener.nl
Ontwerp en vormgeving: Sabrina Wakker, www.wakkerdesign.nl
Uitgever: Sabine Kokee, www.leuker.nu
Beeldmateriaal omslag: Foto Scholtenhuis, Collectie NIOD, beeldnummer 62294.
Druk: Maak je eigen onderwijsboek, www.maakjeeigenonderwijsboek.nl

IK BEN ZO WEER TERUG

Erbetoon aan de 67 omgekomen
verzetsmensen uit het Oldambt

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Inleiding	8
Beerta	12
Otto Blouw, schilder, 1915-1943	14
Eltjo Mulder, landarbeider, 1904-1942	16
Etsko Nap, kartonarbeider, 1897-1942	18
Reint Roelf Schuur, wachmeester, 1915-1945	22
Berend Schweertman, fabrieksarbeider, 1898-1942	24
Willem Bauo Schwertmann, landarbeider, 1892-1943	26
Jan Timmer, politiemann, 1905-1945	28
Roelf Vegt, fabrieksarbeider, 1908-1942	30
Drieborg	34
Onno Dijkstra, gestichtswachter, 1917-1945	36
Harm Hulsing, landarbeider, 1908-1942	39
Jan Oosterhuis, landarbeider, 1916-1942	40
Engelke Rops, gestichtswachter, 1919-1945	43
Renke Schipper, landarbeider, 1901-1942	49
Klaas Smith, landarbeider, 1914-1942	53
Luppo Stek, landarbeider, 1884-1942	58
Geert Topelen, landarbeider, 1894-1942	63
Finsterwolde	66
Gerrit Gernaat, visser, 1920-1942	68
Hayeltjo Glazenberg, carrosseriebouwer, 1916-1945	71
Harm Luppens, landarbeider, 1913-1942	72
Engel Etsko Nap, landarbeider, 1910-1942	80
Jan Poppo Nuus, landarbeider, 1920-1942	83
Jans Pals, landarbeider, 1917-1942	86
Hiebo Roelf Remmers, landarbeider, 1915-1942	88
Harm Jan Siemons, winkelier/wethouder, 1901-1942	93
Cornelis Gerrit Wiegers, marechaussee, 1894-1945	98

Heiligerlee	102
Adam van Dijk, arbeider, 1912-1944	104
Midwolda	106
Wijgchert Baas, aannemer, 1905-1944	108
Hindrik Boven, ambtenaar, 1902-1945	110
Gerrit Dieterman, fabrikant, 1896-1942	114
Meinto Edens, elektricien, 1912-1945	116
Ds. Sibe Jans Hoekstra, predikant, 1908-1945	118
Aeilko Freerk Muntenga, landbouwer, 1889-1945	124
Nieuw Beerta	126
Ds. Bastiaan Jan Ader, predikant, 1909-1944	128
Nieuweschans	134
Geert Bijl, schipper, 1911-1944	136
Jan Hendrik Doede Buter, marineofficier, 1913-1945	138
Hendrik Frans Dresselhuis, smid, 1902-1945	140
Jan Driegen, douanechef, 1898-1945	143
Harm Nanno Nanninga, landarbeider, 1912-1942	147
Eemke van der Veen, ambtenaar, 1902-1944	150
Vijfvoudige moord bij grens	152
Nieuwolda	156
Hendrik Bos, landarbeider, 1883-1942	158
Jan Koeno Bos, kleermaker, 1916-1945	158
Berend Klaas Bosma, landbouwer, 1900-1945	160
Arent Bosscher, bakker, 1906-1945	165
Lenny Calderwood, vliegenier, 1923-1944	166
Oostwold	170
Pieter Warntje Tuin, gestichtswachter, 1919-1945	172

Scheemda	174
Geert Boelman, machinebankwerker, 1921-1945	176
Roelf Hendericus Meiborg, landbouwer, 1891-1944	178
't Waar	182
Jan Dobras, Pools bevrijder, 1905-1945	184
Winschoten	188
Wilhelm Hendrik Breedveld, ambtenaar, 1917-1944	190
Ruurd de Bruin, winkelier, 1898-1944	191
Thomas Jan van de Dijk, NS-rangeerder, 1915-1945	193
Ds. André du Croix, predikant, 1910-1944	198
Hillebrand (Hillie) Dik, hotelhouder, 1901-1945	201
Willem Dresselhuis, rijwielhandelaar, 1899-1944	203
Tjabbo de Groot, timmerman, 1889-1942	207
Tjabbe Christiaan Jacob de Groot, kelner, 1914-1945	207
Albert Jansen, stationschef OG, 1893-1945	209
Jan Kamminga, accountant, 1915-1945	212
Karsien Kriegsman, beëdigd makelaar, 1884-1944	214
Willem Antoon Kriegsman, ambtenaar, 1916-1944	214
Kristiaan Lulofs, bakker, 1903-1944	215
Cornelis Oorlog, wachtmeester marechaussee, 1918-1945	217
Jan Roelof Caesar Oosterveld, vertegenwoordiger, 1893-1945	218
Franz Friedrich Heinrich du Pré, kelner, 1898-1944	220
Jan Emmes Robertus, zaadhandelaar, 1920-1945	222
Abraham Emanuël Sachs, manufacturier, 1899-1945	225
Kornelis (Kees) de Vries, transportondernemer, 1906-1945	228
Cornelius Jan de Vrieze, manufacturier, 1888-1944	231
Rients Wolbers, melkboer, 1899-1945	232
Johanna Theodora Antonia Gort, 1906-1945	232
Catharina Bergsma, 1861-1945	232
Antonius Wouda, gepensioneerd adjudant KNIL, 1885-1945	235
Bronnen	238
Namen- en begrippenlijst	240
Dankwoord	244
De Stichting Oorlogsverhalen Nieuwolda	246

Voorwoord

De gemeente Oldambt in oostelijk Groningen telt 26 straten die zijn vernoemd naar verzetsmensen. Twintig van deze verzetsmensen zijn vermoord in concentratiekampen. In het boek *Een doos vol verdriet*, dat in april 2024 uitkwam, heb ik die mensen achter de straatnamen een gezicht gegeven.

Na de verschijning benaderde menigeen mij met de vraag: maar er zijn toch meer verzetsmensen omgekomen in de Tweede Wereldoorlog in het Oldambt? Ja, inderdaad, alleen is daar geen straat, weg of plein naar vernoemd.

Die vraag bleef mij echter achtervolgen en dus ben ik op zoek gegaan naar al die vermoorde mannen van wie een verzetskaart voorhanden is in het Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen (OVCG).

Vriend Harry Vrieze printte alle verzetskaarten uit. Met drie vuistdikke ordners overlaadde hij mij. “Kinst veurlopig ain tiedje veuroet, mien jong”, sprak hij laconiek. Uit al die kaarten selecteerde ik nauwgezet de omgekomen mannen. Dat bleken er in de gemeente Oldambt 67 te zijn. Het merendeel van de verzetsmensen in de regio overleefde de verschrikkingen in de oorlog. Een kwart van hen liet het leven, ver van huis.

In totaal zaten in het Oldambt zo'n 280 tot 300 mensen in het verzet. Qua percentage is dat iets meer dan 1 procent van de bevolking van toen. Het dorp Nieuwolda stak er iets boven uit met 1,5 procent.

De meeste vermoorde verzetsmensen kwamen uit de driehoek Drieborg-Beerta-Finsterwolde, 26. In Winschoten ging het om een aantal van 22 mannen.

Soms uit de eerste hand (bijvoorbeeld uit brieven), soms uit de zoveelste hand reconstrueerde ik hun levens. Daarbij maakte ik dankbaar gebruik van herinneringen van dochters, zoons, kleinkinderen, ooms of andere familieleden. Ik heb getracht degenen van wie ik geen nazaat of nabestaande kon opsporen zoveel mogelijk recht te doen door nader en uitgebreid te speuren in allerlei archieven.

Niet van iedereen kon ik voldoende documentatiemateriaal verzamelen. Maar ik heb ernaar gestreefd alle mannen toch een waardig gezicht te geven. Ondanks het weinige dat ik vond, hebben ook zij een plek in de geschiedenis gekregen.

Voor altijd staan de namen van de verzetsmensen die in de Tweede Wereldoorlog zijn omgekomen in het Oldambt nu muurvast verankerd in het geheugen van Groningen. Ik heb met dit boek getracht hen een eerbetoon te geven.

Cees Stolk
Nieuwolda 2024/2025

Inleiding

**Van de ruim 500 vermoorde verzetsmensen
kwamen er 67 uit het Oldambt
in de provincie Groningen**

Groningse verzetsmensen betaalden een hoge prijs voor verzet tegen de nazi's

Sinds de Franse tijd, toen Napoleon zich deed gelden in Europa, wist Nederland niet wat oorlog was. De Frans-Duitse oorlog (1870-1871) ging aan ons land voorbij. Ook tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) kwam Nederland dankzij zijn neutraliteit er zonder kleerscheuren van af. In tegenstelling tot buurland België, dat zich uit de puinhopen opnieuw moest zien te hervinden. De Belgen begroeven 600.000 doden, militairen en burgers.

Eén miljoen Belgen trok de grens met Nederland over en zocht zijn heil ver van het strijdtoneel. The Great War, zoals de Britten de Eerste Wereldoorlog omschrijven, eiste in totaal aan beide zijden 17 miljoen slachtoffers: 10 miljoen soldaten en 7 miljoen burgers. Een ongekend hoog aantal. De Duitsers en Fransen telden de meeste slachtoffers: Duitsland 2 miljoen, Frankrijk 1,4. Voor Engeland bleef de teller staan op 1 miljoen.

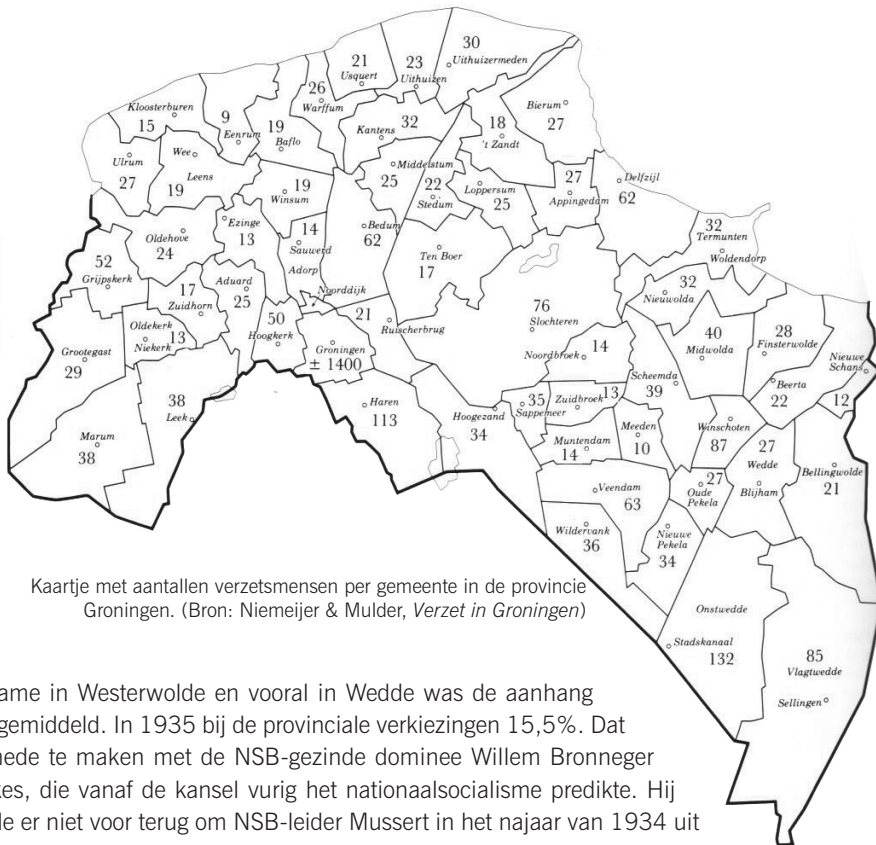
Nederland bleef lang gespaard van oorlogsgeweld. Bijna anderhalve eeuw kende ons land geen oorlog. Na 127 jaar werd Nederland toch betrokken bij de door Duitsland ontketende Tweede Wereldoorlog toen op 10 mei 1940 de Duitsers de grens met Nederland overtrokken. Vóór die fatale datum meenden politici dat als er weer oorlog zou komen, Nederland met een neutrale houding de dans wel zou ontspringen. Een naïeve gedachte, zo bleek al snel.

De regering-Colijn suste de onrust die hier en daar ontstond nadat Hitler in 1933 legaal aan de macht was gekomen en hij van Duitsland een eenpartijstaat maakte. Duitsland was immers, zo luidde de redenering, een bevriend buurland. Echter, 'vriend' Hitler had andere plannen met de mensheid. Vrijwel meteen sloot hij zijn politieke tegenstanders op in werkkampen vlak bij de grens met Nederland, de vijftien zogenoemde Emslandlager tussen Papenburg en Lingen. De gevangenen moesten daar onder erbarmelijke omstandigheden het veen ontginnen.

Nederland was dus gewaarschuwd. Zeker toen in ons land de evenknie van de nazi's ten tonele verscheen, de NSB, de Nationaal-Socialistische Beweging. In 1935 trok de NSB 7,9% van de kiezers bij de provinciale verkiezingen. Groningen scoorde hoger dan het landelijk gemiddelde, 8,4%. Maar bij de Tweede Kamerverkiezingen in 1937 duikelde de partij naar landelijk 3,9% tegen Groningen 5,2%.

Kaartje met aantallen verzetsmensen per gemeente in de provincie Groningen. (Bron: Niemeijer & Mulder, *Verzet in Groningen*)

Met name in Westerwolde en vooral in Wedde was de aanhang bovengemiddeld. In 1935 bij de provinciale verkiezingen 15,5%. Dat had mede te maken met de NSB-gezinde dominee Willem Bronneger Onnekes, die vanaf de kansel vurig het nationaalsocialisme predikte. Hij deinsde er niet voor terug om NSB-leider Mussert in het najaar van 1934 uit te nodigen voor een landdag bij de burcht van Wedde. Mussert sprak daar een menigte van 1700 belangstellenden toe. De WA hield om te imponeren daarna een militaire parade. Op een film uit 1934 is te zien dat de predikant de Hitlergroet brengt en samen met Mussert een krans bij het monument voor de Slag bij Heiligerlee legt. Toen koningin Wilhelmina in datzelfde jaar Westerwolde bezocht, staken Onnekes en zijn trawanten de arm gestrekt naar voren bij het passeren van de koninklijke stoet.

De afkeer achteraf van de keuze die zij destijds gemaakt hadden door toedoen van ds. Onnekes was zo groot dat veel inwoners na de bevrijding weigerden nog één stap over de drempel van de kerk te zetten.

Ds. Onnekes was zeker niet een eenling binnen de Hervormde Kerk. Meerderen volgden zijn voorbeeld, zij het niet zo openlijk als hij, maar heimelijk koesterden zij enige sympathie voor de beweging van Mussert. Maar over het algemeen gaven de meeste dominees aan hun gemeentelieden een bedekt advies zich niet met de Duitse bezetter in te laten. De Gereformeerde Kerk ging een stap verder en kondigde een boycot af van hen die lid van de NSB waren. Zij werden geweerd uit de kerk.

En de Rooms-Katholieke Kerk wees in een bisschoppelijk schrijven van 1936 op het gevaar van het fascisme. Hoewel paus Pius XII een wat lakse houding innam tegenover het fascisme, bestreed de Nederlandse aartsbisschop Jan de Jong, geboren in Nes op Ameland, deze leer te vuur en te zwaard. Hij veroordeelde de Duitse misdaden scherp en ageerde fel tegen de Jodenvervolgging.

De politiek roerde zich ook voor de oorlog. Natuurlijk de CPN, die had gezien dat in Italië de fascistten van Mussolini hun kameraden vervolgden. De Duitse fascistten waren in hun ogen geen haar beter. Maar ook de sociaaldemocraten van de SDAP verweerden zich. De vrijzinnig democraten volgden de SDAP en schrapten in hun verkiezingsprogramma het punt van eenzijdige ontwapening.

De communisten waren het felst. Zij keerden zich in de jaren dertig al tegen de koloniale politiek van de regering in Den Haag, staken hun kritiek op de economische politiek niet onder stoelen of banken en hekelden de gedwongen werkverschaffing in onder meer Westerwolde. Die dwangarbeid ging de geschiedenis in als 'de hel van Jipsinghuizen'.

De Nederlandse regering zag de communisten als aanhangers van een leer die de parlementaire democratie omver wilde werpen en zo een bedreiging vormde voor de rechtsstaat. In Den Haag waren lijsten aangelegd met namen van mensen die in de ogen van de regering 'staatsgevaarlijk' waren, zoals communisten en anarchisten. Dankzij die lijsten, die in handen vielen van de Duitse bezetter, konden de nazi's vrij snel de jacht openen.

Toen in februari 1941 in Amsterdam de Februaristaking als protest tegen de Jodenvervolgung uitbrak, waarbij de communisten een belangrijke rol speelden, liepen de nazi's gewoon de lijsten af en pakten de een na de ander op. Zo ook in het Oldambt. In de loop van dat jaar werden communistische partijleden of zij die met de CPN sympathiseerden gearresteerd en afgevoerd naar eerst Kamp Amersfoort en later verder naar concentratiekampen, waar velen aan uitputting stierven.

Het verzet kende vele facetten. Soms vormden enkelen een groep, soms waren het eenlingen die verzet pleegden. Al vrij snel na de bezetting vormde zich ondergronds een Ordedienst, bedoeld om als de oorlog ten einde was, het bestuur over te nemen. In die OD zaten mensen uit de samenleving die én betrouwbaar waren én een aanzienlijke positie bekleedden in de samenleving. Groningen was opgedeeld in zeven OD-districten.

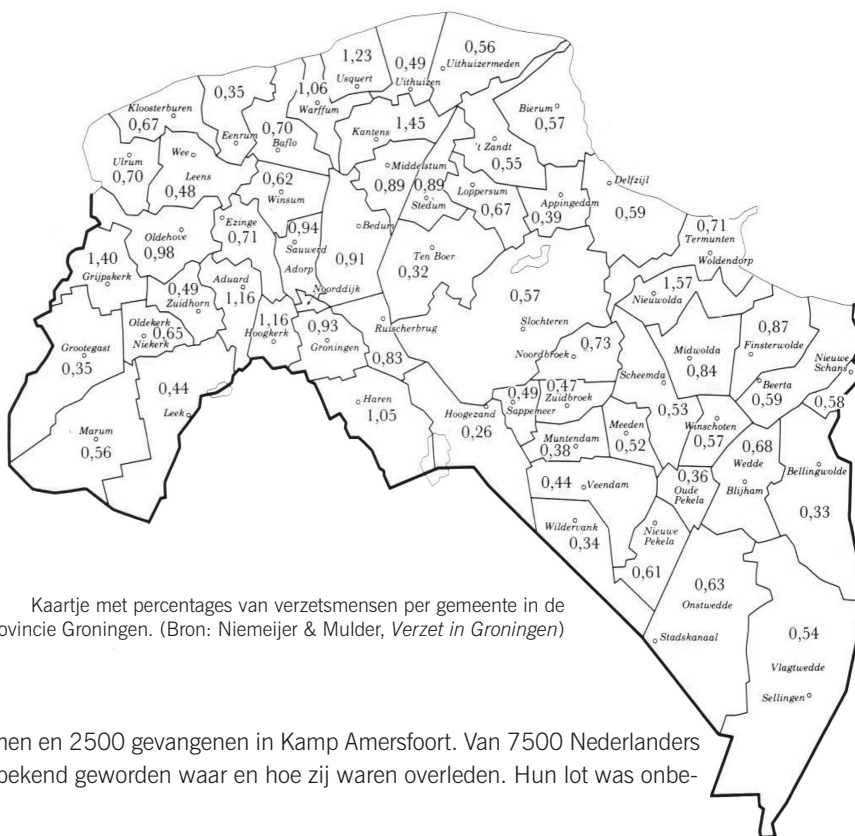
De communisten op hun beurt hadden hun eigen organisatie. Zij waren uitstekend georganiseerd en verspreidden het illegale blad *Het Noorderlicht*, met name in Oost-Groningen en de stad Groningen. Zij waren ook actief in de hulp aan Duitse communisten en Joden, die zij over de grens bij Nieuweschans en Nieuwe Statenzijl smokkelden. Bij geen van de andere verzetsgroepen in de provincie Groningen vielen in verhouding zoveel slachtoffers als bij de communisten. Van de in totaal ruim 500 omgekomen verzetsstrijders kwam bijna de helft uit de stad Groningen (238), de rest uit andere delen van de provincie, zoals het Oldambt (67). De helft van hen had communistische sympathieën.

De bezetter joeg niet alleen op communisten, ook gereformeerden waren een dankbaar doelwit. Voor hen was Hitler 'de duivel' in eigen persoon.

Ongeveer een op de drie illegale verzetsmensen werd gearresteerd. Meer dan de helft van hen liet het leven in concentratiekampen als Buchenwald, Neuengamme en Groß-Rosen.

De kaart van Groningen overziend, valt op dat slechts een klein percentage van de totale bevolking deelnam aan illegaal werk. Het dorp Nieuwolda sprong er met 1,57% als hoogste uit. Hoogezand scoorde het laagst met 0,26%.

In de Tweede Wereldoorlog betaalden vooral de Joden de tol. 104.000 Nederlandse Joden kwamen om in vernietigingskampen als Auschwitz en Sobibor. Ongeveer 18.000 politieke gevangenen van welke pluimage dan ook lieten het leven in werk- of concentratiekampen. Het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) berekende dat 27.000 tewerkgesteldten in Duitsland

Kaartje met percentages van verzetsmensen per gemeente in de provincie Groningen. (Bron: Niemeijer & Mulder, *Verzet in Groningen*)

omkwamen en 2500 gevangenen in Kamp Amersfoort. Van 7500 Nederlanders is nooit bekend geworden waar en hoe zij waren overleden. Hun lot was onbekend.

Tot slot: het aantal onderduikers in Oost-Groningen (het Oldambt inbegrepen) lag beduidend lager dan in bijvoorbeeld het Westerkwartier en Noordoost-Groningen. Volgens een schatting telde Oost-Groningen circa 5000 onderduikers, oftewel 3% van de totale bevolking. In 'gereformeerde' streken als het Westerkwartier was dat 7%. Volgens het boek *Verzet in Groningen* (Niemeijer & Mulder, 1986) lag dat percentage in oostelijk Groningen zo laag omdat de schrik om onderduikers onderdak te verlenen er in dat gebied goed in zat na de massale arrestatie van communisten in 1941 in met name het Oldambt.

Daar staat tegenover dat Groningen met Drenthe en Friesland hoog scoort wat betreft het aantal mensen dat verzet pleegde. Maar dat verzet kende een prijs. Hoog was het aantal omgekomen verzetsmensen in Groningen. Groningers leverden een grote bijdrage aan het verzet, maar betaalden er een hoge prijs voor.

Beerta

Groeten uit Beerta

De toren in Beerta in 1939.

Het gemeentehuis van Beerta in de periode 1940-1950.

De Hoofdstraat in Beerta in de periode 1930-1940.

Ansichtkaarten van uitgever H.D. Stoppelberg uit de collectie van de Groninger Archieven.

“Hij heeft Joden de grens over geholpen”

Otto Blouw, schilder,
1915-1943

Nr. <u>3/135</u>	CI
Hamburg, den <u>15. September</u> 194 <u>3</u> .	
Der Maler <u>Otto Blouw</u> ,	
<u>Hollandse</u>	
wohnhaft <u>Keinwe Selvens, Nederlande</u> ,	
ist am <u>15. September 1943</u> um <u>14</u> Uhr <u>00</u> Minuten	
in <u>Hamburg - Neuengamme, Hausdeich 60</u> verstorben.	
Der Verstorbene war geboren am <u>10. Mai 1915</u>	
in <u>Beerta, Nederlande</u> .	
(Standesamt <u>Beerta</u> Nr. _____).	
Vater: <u>Johann Blouw</u>	
verstorbt in <u>Drieberg</u> .	
Mutter: <u>Gratlyn geborena Neulder</u> ,	
verstorbt in <u>Drieberg</u> .	
Der Verstorbene war — nicht — verheiratet mit	
<u>Gratlynde geborena Meulenkamp</u> .	
Eingetragen auf mündliche — <u>substantielle</u> Anzeige <u>des Kriminal-</u>	
<u>Spezialrats Otto Sprenberg, verstorbt in Hamburg - Neuengamme</u> .	
Der Anzeigende <u>ist unbekannt</u> .	
Vorgelesen, genehmigt und _____ unterschrieben	
Die Übereinstimmung mit dem Erzbuch wird beglaubigt <u>Sprenberg</u>	
Hamburg, den <u>15. 9.</u> 194 <u>3</u> .	Der Standesbeamte
<u>Heide</u>	<u>Pratae</u>
Todesursache: <u>Offene Lungentuberkulose</u> .	
Eheschließung des Verstorbenen am <u>22. 1942</u> in <u>Fensterwolde</u> .	
(Standesamt <u>Fensterwolde, Nederlande</u> Nr. <u>40/6/1940</u>)	

De overlijdensakte van Otto Blouw, gestorven op 15 september 1943 om 14.00 uur.

Van Otto Blouw, van beroep schilder, is een handvol documenten bewaard gebleven in het Nationaal Archief in Den Haag. Hij wordt geboren op 10 mei 1915 in Beerta en trouwt met Geertruida Meulenkamp uit Finsterwolde. In mei 1939 gaat het paar in Nieuweschans wonen. In dat dorp drijft hij een kleine schilderswinkel. Het Nationaal Archief geeft enig inzicht in hoe Blouw in het verzet verzeild raakt. “Hij kon echter met zijn winkel niet genoeg verdienen voor zijn gezin.” Dus gaat hij in het begin van de oorlog wat bijverdienen als grensganger in Duitsland. “Door zijn tussenkomst heeft hij Joden de grens over geholpen”, aldus het Archief.

Blouw is ook actief bij de Rode Hulp, een organisatie die Duitse communisten de grens over smokkelt. Bij één van die acties wordt hij op 18 mei 1941 gearresteerd en komt via het Huis van Bewaring in Groningen en gevangenkamp Schoorl in Durchgangslager Amersfoort terecht. Vanuit dat kamp moet hij op transport naar concentratiekamp Neuengamme. Ondanks hun terreurregime houden de nazi's vast aan vaste gewoontes. Zo vieren ze kerst met een heuse kerstboom op de appelplaats. Die ene dag, zo luidt de overlevering van overlevenden, slaan de bewakers er niet op los, staan zelfs toe dat iemand op een viool ‘Stille nacht, heilige nacht’ speelt. De gevangenen mogen daarbij in hun eigen taal dit wereldwijd bekende lied meezingen.

Eén dag tonen de nazi's een greintje menselijkheid; daarna hervatten zij hun schrikbewind en bekemmeren ze zich niet om het welzijn van de gevangenen. Otto Blouw bezwijkt op 15 september 1943 om 14.00 uur. Hij wordt 28 jaar.

De Oorlogsgravenstichting probeert in 1951 bij de gemeente Nieuweschans te achterhalen waar zijn weduwe verblijft. De gemeente antwoordt dat zij op 29 mei 1948 is hertrouwd met H.E. Hazelhof en een woning aan de Klinkerweg D 111a in Finsterwolde heeft betrokken.

G 2

Sterbeurkunde

H

(Standesamt Hamburg-Neuengamme Nr. IV/135)
Der Maler, Otto Blouw,
 -.-.-.- glaubenslos -.-.-.-
 wohnhaft Nieuwe Schans, Niederlande,
 ist am 15. September 1943 um 14 Uhr --- Minuten
 in Hamburg-Neuengamme Hausdeich 60 verstorben.
 Der Verstorbene war geboren am 10. Mai 1915
in Beerta, Niederlande,
 Der Verstorbene war ~~nicht~~ verheiratet
 mit Geertruida geborenen Meulenkamp.
 Hamburg, den 29. Okt 1945 19
 Der Standesbeamte

 Offene Lungentuberkulose.

De Sterbeurkunde van Otto Blouw.

B l o u w **O t t o**

geb. 10.5.15 Holland

verstorben am 15.9.43
Magen und Darmkatarr

KZ Neuengamme 15144
 Sterbeurk. n. Götting. gesandt

Blouw is volgens de nazi's gestorven aan een maag-darmziekte.

KL. NEUENGAMME T/D Nr.

BLAUW Otto
 NAME Vorname
10.5.1915 Beerta
 Geb.-Datum Geb.-Ort

Hörl. Pers. Karte ☐	Korrespondenz ☐	Dokumente ☐
Hörl. Pers. Bogen ☐	Bestellungsmeldung ☐	Inf. Karten ☐
Effektenkarte ☐		Bemerkungen ☐
Schreibst.-Karte ☐		
Nummernkarte ☐		
Blockkarte ☐		
Faxkarte ☐		
Kassenlöcher ☐		
Todeschuldschein ☐		
Todesmeldung ☐		
Sterbeurkunde ☒		

Umschlag-Nr.

De kaart van Otto Blouw uit Kamp Neuengamme.

'Unbekannter Stunde' overleden

Eltjo Mulder, landarbeider,
1904-1942

Polit. Nr. 198 M ü l d e r , Eltjo
Niederländer
geb. 27.3.04 Beerta
Landarbeiter
eingel. 28.3.42 S.D.Groningen
Winschoterzyl/Groningen
Maart. 27.4.42. Einreisen

Eltjo Mulder wordt na zijn arrestatie vanuit Groningen eerst naar Kamp Amersfoort gebracht.

KL. BUCHENWALD (Männer) T/D Nr. 15156015
NAME: MULDER Eltjo
Geb.-Ort: 27.3.1904 Beerta
Geb.-Ort: Beerta
HAB.Nr.: 198
HöHl. Pers. Karte, Effektenkarte, Effektenverzeichnis, Postkont.-Karte, Schreibst.-Karte, HöHl. Pers. Bogen, Revierkarte, Krankenblätter, Arbeitskarte, Geldwesen-Karte, Nummernkarte, Mil. Gov. Quest., Order f. Disp., Todesmeldung, Soc. Vers. Untertafeln, Zahnbehandlungs-karte, Korrespondenz, Dokumente: 4, Inf. Karten, Bemerkungen, Umschlag-Nr.

Mulders kaart uit Buchenwald.

Wiedersch. Eltjo Mulder 27.3.1904
Beruf: Landarbeiter geboren am 27. 3.1904 in Beerta/Holland
Verheiratet mit: Frau Greetje M. Winschoterzyl Prov. Groningen/Holland, Kolonie B
Geb. am 28.3.42, Verheiratet mit: den Haag, Geb. am: 27.4.42, Uhr nach: Gross-Rosen
Bei Einlieferung abgegeben: Kleingeld, Geldscheine, Wertgegenstände, Schmuck, etc.
Bei Einlieferung abgegeben: Kleingeld, Geldscheine, Wertgegenstände, Schmuck, etc.
I. S. 1011 Nr. 1736

Precies wordt genoteerd wat Mulder bij zich heeft als hij in het kamp terecht komt, zoals een horloge.

Landarbeider Eltjo Mulder, geboren in Beerta, woont op Winschoterzyl (Kolonie 309) als hij op 23 april 1941 wordt gearresteerd. In de tijd dat Mulder daar verblijft, staan er nog ongeveer 20 huizen, een stoomgemaal, een houtzaagmolen en een in verval geraakt luthers kerkje. Winschoterzyl ligt op een kruispunt van vaarwegen (Pekel Aa en de Rensel) en is daarom geliefd bij handelslui.

Als de handel voorbij is, raakt Winschoterzyl in verval. Het karakteristieke 'Van Gogh'-bruggetje is verplaatst naar een onooglijke plek, achter de McDonald's in Winschoten aan de havenmond.

Mulder, getrouwd met Grietje de Wit, verspreidt het blaadje *Het Noorderlicht*. Hij verblijft tot 27 maart 1942 in Durchgangslager Amersfoort, gaat vrij snel op transport naar Buchenwald en vandaar naar het gruwelkamp Groß-Rosen, waar hij op 30 mei 1942 omkomt door uitputting.

G 2

Sterbeurkunde

(Standesamt I ~~Berlin~~ von Groß-Berlin — Nr. 404/1948)

Der niederländische Staatsangehörige Bauer —
Eltjo Mulder —
 wohnhaft in **Winschoterzijl, Gemeente Wedde,** —
 ist am **30. Mai 1942** — um — Uhr — Minuten
zu unbekannter Stunde —
 in **Beerta-Groß-Rosen** — verstorben.

Der Verstorbene war geboren am **27. März 1904** —
in Beerta. —

(Standesamt — Nr. —)

Der Verstorbene war ~~nicht~~ — verheiratet mit **Grietje** —
Mulder geborenen De Wit. —

Berlin —, den **13. Januar** — 1948.

Der Standesbeamte
 In Vertretung

Schulz

De Sterbeurkunde van
 Eltjo Mulder.

~~Holländer~~
 Nied-Sch- **Häftling** **Häftlings-Nr. 198**
 Suname **M u l d e r** ..... Vorname **Eltjo** ..... Beruf **Landarbeiter**
 Geburtstag **27. 3. 1904** ..... Geburtsort **Beerta/Holland**
 Religion **ohne** ..... **verh., led., verw., kinder** **2** ..... Staatsangehörigkeit **Holländer**
 Namen und Anschrift der Angehörigen .....
Frau: Greetje M, Winschoterzijl Prov Groningen, Kolonie B 309
 Letzter Wohnort mit Kreis, Straße und Nummer .....
wie oben .....
 Sozialversicherung **keine** .....
 Verhaftet am **24. 4. 1941** ..... durch Polizeibehörde in **28 3 42 Groningen den Haag**
 Im KZ Wn. eingeliefert am **28. 3. 1942** ..... Entlassen oder überführt am **27. 4. 42 Gross-Rosen**
 Bemerkungen .....
 .....

I.T.S. FOTO No. 465

Een streep door Häftling 198, Eltjo Mulder.

“Waarom ben je weg, Etsko?”
“Ik ga turf halen”

Etsko Nap, kartonarbeider,
1897-1942

Etsko Nap en zijn vrouw Hinderktje Vegt.

“Ik heb er enkel maar spijt van dat ik het niet eerder heb gedaan. Ik zal nu trachten mijn geweten te zuiveren.” Etsko Nap verschijnt op 22 november 1918 voor de krijgsraad in Arnhem. De kartonarbeider bij Reiderland in Winschoten moet zich verantwoorden voor zijn dienstweigering. Als hij op 3 januari 1917 als dienstplichtige ingelijfd wordt in het leger voelt hij zich als principieel antimilitarist wat ongemakkelijk. Hij belandt bij het regiment infanterie op de legerplaats Harskamp. Een jaar houdt hij het vol, hij verbijt zich, maar dan opeens rebelleert hij. Op 10 augustus 1918 weigert hij zijn militaire kloffie nog langer te dragen. De weigering wordt hem niet in dank afgenomen. Een veroordeling volgt: vier maanden gevangenisstraf.

In zijn verweer zegt hij dat hij wel wil toetreden tot het ‘Vredesleger’. Wellicht doelt hij met die uitspraak op de net na het einde van de Eerste Wereldoorlog opgerichte Volkerenbond (nu de Verenigde Naties). Echter, in die tijd is er nog geen sprake van een Vredesleger.

Hoe het ook zij, Etsko is al vroeg politiek bewust. Hij is de eerstgeborene in een gezin van acht kinderen, onder wie een tweeling. Eén van hen is zijn jongere broer Engel Etsko (1910), die later ook bij het verzet betrokken raakt (zie pagina 80). Als vanzelfsprekend helpt Etsko als CPN-raadslid in Beerta al voor het uitbreken van

Etsko Nap moet zich in 1917 melden voor de dienstplicht, maar weigert.

de Tweede Wereldoorlog Duitse communisten aan een veilig onderkomen in Nederland. Langs de Duits-Nederlandse grens zet hij geheime vluchtroutes op, zodat zijn kameraden een veilige plek kunnen vinden in Groningen. Hij is actief betrokken bij de Rode Hulp en zamelt geld in voor vrouwen wier mannen in Duitse concentratiekampen verblijven. Etsko speelt daarin een leidende rol.

Zijn verzet tegen de nazi's blijft niet onopgemerkt. Op 29 juni 1942 arresteert de bezetter hem omdat hij verdacht wordt van het doorsnijden van een Wehrmachtskabel langs de spoorlijn Winschoten-Nieuweschem. Voor de Duitsers is die kabel van levensbelang voor hun contact met de Heimat. Om sabotage te voorkomen dwingen de nazi's burgers uit de dorpen om de spoorlijn dag en nacht te bewaken. Toch lukt het Etsko kennelijk die kabel ongemerkt door te snijden. "Hij is verraden", weet kleinzoon Etsko, vernoemd naar hem, heel stellig. "Dat kan niet anders. Iemand heeft op de uitkijk gestaan."

Voor hem is zijn opa een held. "Ik draag zijn naam met trots. Net als hij kan ik moeilijk tegen onrecht. Als ik 's nachts niet kan slapen en lig te woelen, denk ik vaak aan hem. Wat ging er in hem om? Hij wist dat ie gevaar liep, maar hij vertelde niemand iets. Ook zijn vrouw niet. Als hij 's nachts wegging en zij ernaar vroeg, zei hij: 'Ik ga ergens turf halen.' Het lijkt me verschrikkelijk als je altijd maar je lippen stijf gesloten moet houden."

Bij zijn arrestatie door veldwachter Nijdam zegt hij tegen vrouw en kinderen: "Ik ga rustig mee naar het politiebureau. Anders pakken de Duitsers een van jullie op." Oudste dochter Hillie tekent die herinnering aan haar vaders aanhouding op in het *Nieuwsblad van het Noorden* (7 maart 1985). Een dag na die arrestatie komt hij echter voor een bliksembezoek even thuis om volgens zijn dochter bonkaarten op te halen. Een NSB-politieman te paard begeleidt hem.

“Het enige wat hij toen tegen ons gezegd heeft, is dat wij hem nooit weer terug zouden zien.”

Etsko Nap wordt na verhoor in het Huis van Bewaring in Groningen op 13 juli als gijzelaar geïnterneerd in Kamp Amersfoort. Al kort na aankomst sterft hij, op 21 november 1942. Hoe? Op zijn verzetskaart staat “uitputting”, maar Oorlogsbronnen vermeldt: “gefusilleerd op de Leusderheide”. En de plaatselijke huisarts F.A. Loot zegt later tegen de familie dat hun vader/man met een ruggenprik is vermoord.

Volgens dochter Hillie wordt het lichaam van haar vader na zijn dood per trein afgeleverd bij het station van Winschoten. “Wij hebben vader toen 's avonds met een rouwkoets opgehaald. Een politieman hield thuis de wacht bij de kist. Hij verbood ons vader te zien. Maar mijn opa en een vriend van vader lieten zich daardoor niet tegenhouden en wilden zekerheid hebben of het mijn vader wel was. Zij hebben toen de politieman opzijgeschoven en gewoon de kist geopend. Het was hem inderdaad, maar hij was verschrikkelijk mager. Die aanblik laat je nooit meer los.”

Bij de begrafenis van Etsko Nap in Beerta loopt het hele dorp uit, inclusief de dominee, aldus zijn oudste dochter. Collega's van strokartonfabriek Reiderland plaatsten op het graf een graf-trommel met de tekst: “Laatste groet personeel Reiderland”.

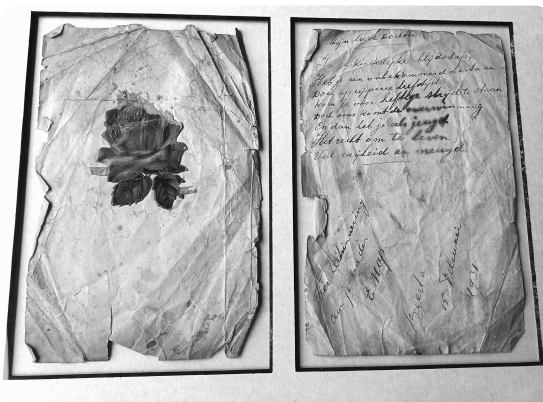
Etsko Nap is een gerespecteerd man, in en buiten het dorp, zoveel is zeker. Hij straalt gezag uit, maar is ook een familieman, getuige het aandoenlijke gedichtje dat hij schreef voor zijn oudste dochter Hillie, toen acht 8 jaar.

De graf-trommel van het personeel van strokartonfabriek Reiderland in Winschoten.

*Mijn lieve dochter
In je kinderlijke blijdschap
Heb je een onbekommerd bestaan
Doch op rijpere leeftijd
Kom je voor heftige strijd te staan
Doch eens komt de overwinning
En dan heb je als jeugd
Het recht om te leven
Vol vrijheid en vreugd*

*Ter herinnering aan
je vader E. Nap,
Beerta 15 februari 1931*

Het versje van Etsko Nap in het poëzialbum voor zijn 8-jarige dochter Hillie

Etsko Nap, vader van vier kinderen (twee dochters en twee zonen), wordt 45 jaar en is later herbegraven op het ereveld in Loenen. Zijn tweede zoon Engel moet noodgedwongen aan het werk om de kost voor het gezin te verdienen. En Etsko's vrouw Hinderktje Vegt? Kleinzoon Etsko: "Oma had altijd het gevoel dat hij weer terug zou komen."

Kleindochter Hennie Carmio-Schröder, dochter van de jongste telg Eppie, voegt aan die herinnering die van haar moeder toe: "Zij vertelde mij eens dat oma op een ochtend op een steen ging zitten, de lucht kleurde rood en oma zei tegen mijn moeder, die toen 3 jaar was: 'Je vader is dood.' Een paar dagen later kwam het bericht van zijn overlijden."

De nagedachtenis aan Etsko Nap houdt de familie in ere. Zowel Hennie als haar nicht Trijntje Alles-Nap, dochter van tweede zoon Willem, bezoeken geregeld het ereveld in Loenen, waar hun opa op vak A/787 ligt. Kleindochter Hennie: "Mijn moeder Eppie wilde graag naast haar vader liggen. Haar urn zit in een gat in de grond op de kop van haar vaders graf."

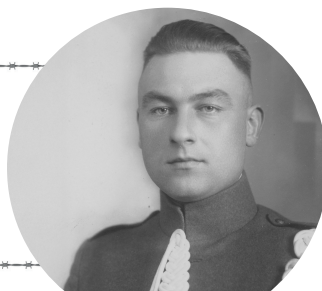
Haar eerste bezoek in Loenen staat kleindochter Trijntje nog helder voor de geest: "We liepen er fluisterend heen, we spraken geen woord. Het is een heel rare gewaarwording als je ineens oog in oog staat met een opa die je niet gekend hebt." Op gezette tijden gaat zij met man en kinderen naar Loenen. "Ik wil mijn opa in ere houden. Daar ligt toch een stukje van mijn geschiedenis." Geen 4 meiherdenking slaat zij in Beerta over. "In de coronatijd konden we niet naar de herdenking. Bij die twee minuten stilte bleven we toen niet in onze stoel zitten, maar gingen staan om opa en al die anderen die voor de vrijheid vielen te herdenken. Zo toon je respect." Het oude straatnaambord E. Napstraat hangt bij haar aan de garage.

“Ik hoef niet per se eerste klas te reizen”

Reint Roelf Schuur,
wachtmeester, 1915-1945

Zijn wieg staat in Beerta. Op 15 juli 1915 komt hij daar ter wereld. Hij trouwt in die plaats op 12 maart 1943 met Tjaaktje Kampgiene Hillenga, ook uit Beerta. Reint Roelf Schuur, van beroep wachtmeester der marechaussee, krijgt nog voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog een aanstelling bij het politiekorps van Zuidwolde (Gr), waar het paar ook gaat wonen. Het huwelijk blijft kinderloos.

Schuur raakt bij het verzet verzeild als hij aan verzetsmensen in Bedum en omstreken revolverpatronen verstrekt. Hij loopt echter tegen de lamp. Evert Cornelis Drost, een fanatieke SD'er, pakt hem op 6 november 1944 op.

o o o

De schrik van Zeist

SD'er Cornelis Drost (1904) is berucht in Drenthe en de wijde omgeving. Oorspronkelijk komt hij uit Langbroek (Utr) en hij staat bekend als 'de schrik van Zeist'. Bezeten jaagt hij op Joden en verzetsmensen. In 1944 komt hij te werken in het Scholtenhuis, het SD-hoofdkwartier voor Groningen. Drost arresteert talloze verzetsmensen en pleegt ook enkele moorden. In 1949 maakt een vuurpeloton een einde aan zijn leven.

Drost zorgt ervoor dat Schuur verdwijnt naar concentratiekamp Neuengamme bij Hamburg. Hij krijgt daar het predicaat Torsperre. Een Torsperrehäftling mag het Lager niet verlaten voor werk buiten het hoofdkamp. Neuengamme kent namelijk ook een aantal buitenkampen, waar het regime minder streng is en waar de gevangenen wel mogen schuilen tijdens luchtaanvallen. Om hem herkenbaar te maken wordt hij half kaal geschoren. Hij krijgt een 15 centimeter brede violette band om zijn hoofd met daarop de letters *Torsperre*. Onder geen voorwaarde mogen Torsperre-gevangenen het kamp verlaten. Zij zijn voorbestemd om te zijner tijd geliquideerd te worden. Schuur wordt op 12 februari 1945 met twintig anderen opgehangen. Hij wordt 29 jaar.

Zijn weduwe hertrouwt op 4 april 1953 met Megchiel Schrader, die echter al op 18 juli 1959 overlijdt. Ze is dan reeds in 1955 verhuisd naar Utrecht en bezoekt regelmatig congressen van

ex-politieke gevangenen. Na de oorlog reist zij een paar keer naar de plek des doods, naar Neuengamme, waarbij ze hulp krijgt van de Oorlogsgravenstichting. De kosten over Duits grondgebied betaalt de Duitse overheid; zelf moet zij het traject door Nederland bekostigen. Op 5 maart 1963 gaat zij via Nieuweschan, waar haar ouders wonen, en later, in 1967, via Utrecht. De ene keer reist ze per D-trein, de andere keer met de Scandinavië Express. In Duitsland mag zij 1e klas reizen.

Beleefd vraagt ze of haar vriendin en huisgenote ook mee mag. In een groep reizen wil ze liever niet en ook hoeft ze niet luxueus te reizen, meldt ze heel bescheiden. "Ik hoef niet per se eerste klas te reizen, hoor." Zij heeft nog wel één verzoek. Of ze een paar dagen langer mag blijven om vrienden in Kiel te bezoeken, hetgeen ingewilligd wordt. Ze reist meerdere keren per trein via Oldenzaal naar Neuengamme. Slechts één keer moet ze verstek laten gaan, ze ligt dan drie weken in het ziekenhuis.

Voor de voormalige woning van het echtpaar Schuur-Hillenga aan het Botendiep WZ 6 in Zuidwolde ligt een stolpersteen voor verzetsman Reint Roelf Schuur.

Oorlogsslachtoffer R.R. Schuur
 Volg Nr. 105

OROLOGSGRAVENSTICHTING — DEN HAAG

AFLEVERINGSBEWIJS met/zonder *
 (met plaatsbewijs terug naar Oorlogsgravenstichting) D-trein
 toeslag

voor 1 plaatsbewijs 1e KLASSE Retour
 Ned. parcours 2e KLASSE *

van Utrecht naar Hamburg
 over Oldenzaal Bremen op krediet.
 Eerste dag van geldigheid 23 april 1967
29 april 1967 de 6 april 1967 1967
 Handtekening

Stationsdatumstempel

In te vullen door het spoorwepersoneel

Soort en nrs. pls.	<u>B 1520</u>	
serie	inschrijving nr. 105 p	bedrag
<u>7</u>		<u>10 40</u>

* Doorhalen indien niet verlangd

Reint Roelf Schuur en zijn vrouw Tjaaktje Kampgiena Hillenga.

De Oorlogsgravenstichting regelt voor de weduwe van Schuur een reis per spoor naar Hamburg.

Tot twee keer toe veroordeeld voor dienstweigering

Berend Schweertman,
fabrieksarbeider, 1898-1942

In een groep van 24 mannen en 5 vrouwen wordt Berend Schweertman, fabrieksarbeider van beroep en lid van de gemeenteraad van Beerta voor de CPN, op 12 mei 1941 afgevoerd naar het 'Oranjehotel' in Scheveningen.

Eén van de vrouwen in de groep is Lien Niehoff. Haar is die reis goed bijgebleven. De stemming in de bus is uitstekend, vertelt zij. Zij zegt in het boek *Het communistische verzet in Groningen*: "We waren helemaal niet bang, hoor. Geweldig was het. Maar we hadden nooit gedacht dat we zo lang van huis gingen."

De vrouwen, medewerkers van het verzetsblad *Het Noorderlicht*, zitten achter in de bus, met z'n vijven op de achterbank. Vóór hen de 24 mannen. Onderweg is de stemming nog uitgelaten. Nederlandse politie begeleidt het gezelschap.

Schweertman, Berend   *Op de rijl A391 Beerta*
Geb. 2-5-98 te Nv. Rhant   *CPN*
Transporteur

Verzetgroep: *Noorderlicht, De Waarheid*   **C**
 verz. werk: *sign. en afdr. groep Rode hulp*

Leider Commun. verzet groep Meisjeskruis
Anticht: Halle

---

gearr. 24-4-'41 door   *wegens Noorderlicht*
Opvang: B.h.k., Amun front, Spar-Pieter

† overleden: 30-5-42
1 St. 4045 Geb. met Janna de Boer geb. 11-8-'01
wees Charlottestr. 16 Nieuwe Schans
~~††~~ *gebund met B. Aske, ook overleden*

De verzetskaart van Berend Schweertman.

De arrestanten zijn zich van geen kwaad bewust. Zij zingen strijdlieden, eerst zachtjes, later luider, en op de Afsluitdijk klinkt zelfs De Internationale. De politie zegt er niets van. De sfeer is gemoedelijk. De bus stopt zelfs voor een sanitaire stop. Ze roken als kettlers. De bus ziet blauw van de rook. In lange tijd hebben ze geen sigaret in de mond gehad.

Van Berend Schweertman is weinig bekend. Hij woont aan de Oudezijk A391 en is getrouwd met Janna de Boer (1901). Hij is in 1918 en 1919 tot twee keer toe veroordeeld voor dienstweigering. In december 1918 tot een gevangenisstraf van vijf maanden en in april 1919 tot nog eens zes maanden cel. Bovendien is hem vijf jaar het stemrecht ontzegd. Zijn arrestatie in 1941 heeft alles te maken met zijn prominente rol binnen de CPN en het verspreiden van het illegale blad *Het Noorderlicht*.

Na aankomst in Scheveningen verdwijnt de één na de ander van de groep achter slot en grendel. Berend Schweertman komt op 28 maart 1942 aan in concentratiekamp Buchenwald en gaat een maand later op transport naar Groß-Rosen, waar hij op 20 mei 1942 door uitputting sterft. Van hem is geen enkel document bewaard. Wie in de Nacht und Nebel-kampen Groß-Rosen (nu Polen) en Natzweiler terecht komt, dient van de aardbodem te verdwijnen, zo heeft Hitler verordonneerd. Zorgvuldig hebben de nazi's niet alleen de namen uitgewist, maar ook verzwegen wat er met hun stoffelijk overschot is gebeurd. Nacht und Nebel-doden zijn gewoon van de aardbodem verdwenen.

Van Schweertman is slechts een summiere Sterbeurkunde bekend, waarin staat vermeld dat hij op 20 mei 1942 is gestorven "zu unbekannter Stunde", 44 jaar oud.

Konzentrationslager Buchenwald	
Familienname: <u>Schweertman</u>	POLIT. - <u>Schiffing Nr. 871</u>
Vorname: <u>Berend</u>	<u>Niederländer</u>
geb. am <u>2.5.98</u> in <u>Nieuweschans</u>	Gezellschaft angeordnet am: <u>24.4.41</u> durch (Weibere): <u>S.D.Groningen</u>
Beruf: <u>Landarbeiter</u>	Wahrsame Parteizugehörigkeit: <u>CPN.1930/1940</u>
Religion: <u>ohne</u> Staat: <u>Niederlande</u>	Vorkrafen: <u>keine</u>
verb., leb., gefö., verm. <u>Verh.</u> Kinder <u>4</u>	
letzte Wohnort: <u>Beerta/Groningen, Oudezijk 393</u>	
Nbr. b. nächsten Angehörigen: <u>Frau: Janna Schw. wie oben</u>	eingeliefert: <u>28.3.1942</u>
Grund: <u>Illegale Betätigung für die CPN.</u>	entlassen: <u>7.5.1942</u>
I.T.S. FOTO No 007135	überführt: <u>7.5.1942</u>
	zurück: <u>7.5.1942</u>
	(146418)

Het 'Oranjestad' in Scheveningen, voorportaal voor veel gevangenen op weg naar concentratiekampen.

De kampkaart van Berend Schweertman uit Buchenwald.

